

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

QARSHI DAVLAT UNIVERSITETI

**Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari
va huquq ta'limi kafedrası**

**GLOBALLASHUV ASOSLARI
FANIDAN GLOBALLASHUV VA AXBOROT
TEXNOLOGIYALARI MAVZUIDAGI MA'RUZA MATNI**

Bilim sohasi: 100000 – Ta'lim.
Ta'lim sohasi: 140000 – O'qituvshilar tayyorlash va pedagogika ilmi
Ta'lim yo`nalishi: 5111600 – Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi

Тузувчи: F.f.n.F.QANOATOVA

Qarshi -2013

Global axborotlashuv asrida zamonaviy ommaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, xususan, radiotelevidenie, Internet tarmog'isiz tasavvur qilish qiyin. Ayniqsa, internetning imkoniyatlari keng va cheksiz bo'lib, u gazeta, radio va hatto televideniedan ko'ra ham kuchliroq ta'sirga ega. Axborot uzatish, almashinish va qabul qilish jarayonida tezkorlik, aniqliq, sifat va tasirchanlikni ta'minlash, axborotni global miqyosda keng yoyilish imkoniyatlarini ochib berishi "butun jahon o'rgimchak to'ri"ning ahamiyatini, undan foydalanish ehtiyojini orttirmoqda. O'zbekistonga ham Internet shiddatli qadamlar bilan kirib kelmoqda va kundalik hayotimizda o'zining o'ringa ega bo'lmoqda. 2008 yilga kelib O'zbekistonda Internet foydalanuvchilari soni 2 mln 200 ming kishidan oshib ketdi. Fan-texnikaning yutuqlari insoniyat foydasiga, ezgu maqsadlarga xizmat qilishi ijobiy holat. Lekin, virtual olamdan ayrim kuchlarning g'arazli niyatlarini amalga oshirish uchun foydalanayotganligi ham haqiqatdir.

Afsuski, elektron dunyoni turli siyosiy kuchlar, terroristik, ekstremistik-tashviqotlar va g'oyalarni targ'ib qiluvchi, har-hil jinoiy to'dalarning faoliyatlarini amalga oshirishlariga va o'z qarashlarini ommaga targ'ib qilishlariga ham ko'maklashmoqda. Xalqaro terrorizm va ekstrimizmning "Al-Qoida", "Hizb ut-tahrir", "Hammas" kabi yirik tashkilotlarining tahdidlari, Internet tarmog'ida ham o'zlarining mafkuraviy maydonlarini yaratib, umumjahon komp'yuter tarmog'ida keng qamrovli axborot terrorini, "muqaddas urush" - "elektron-jihad"ni olib borayotganliklari, global va mintaqaviy xavfsizlikka nisbatan yangi tahdidlar va yangi muammolar paydo qilayotganliklari, ayni paytda, globallashuv sharoitida, dunyo mamlakatlarining oldida axborot xavfsizligini ta'minlash muammolarini keltirib chiqarmoqda. Tarmoq ichida insoniyatga qarshi, yoshlarga qarshi tajovuzlar bilan yo'g'irilgan giyohvand moddalar iste'mol qilish, sotish, axloqsizlik, zo'ravonlik, qotillik va millatlararo, dinlararo va irqiy murosasizlik keltirib chiqarishni keng targ'ib qiluvchi, terrorchilik va ekstremistik tashkilotlarga xizmat qilayotgan saytlar faoliyatlarini amalga oshirishda davom etmoqdalar. Ularning terrorchilikka, jinoyatga undovchi resurslar bilan to'lib-toshib borishi insonlar ongini, ayniqsa yoshlarni tezda o'ziga jalb qilyapti. Qo'poruvchilik, harbiylar va tinch aholini qiynoqlarga solish, ko'z ko'rib, quloq eshitmagan usullar bilan jazolash sahnalari namoyish etish orqali, vahima uyg'otish, tinch hayot tarzini izdan chiqarish, g'oyaviy porokandalik yuzaga keltirish maqsadida, shuningdek ma'naviyatga zarar etkazadigan, aqidaparastlik ruhida yo'g'irilgan, o'z mafkuraviy ta'sirlarini muttasil tarzda saqlab turishga qaratilgan manbalar tobora xavfli ko'rinish kasb etib bormoqda. Bu kabi axborotlar nafaqat alohida olingan yagona bir yoki bir necha davlat uchun, balki butun jahon hamjamiyati uchun katta xavf tug'diradi.

Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida ushbu muammoni bartaraf etishning ishonchli vositalarini, mukammal dasturlarini ishlab chiqishga xarakat qilinmoqda, katta miqdordagi mablag'lar ajratilmoqda, ko'plab saytlar filtirlab qo'yilmoqda. Albatta, xaqli ravishda savol tug'iladi, O'zbekistonda yuqorida aytib o'tilgan muammolar ta'sirlariga tushib qolmaslik uchun, umuminsoniy qadriyatlarga, milliy an'ana va urf-odatlariga, xalqni e'tiqodiga, ma'naviyati va madaniyatiga, ongi va tafakkuriga zarar etkazadigan yot mafkura va qarashlardan saqlash uchun nimalar qilinyapti va nimalar qilish kerak bo'ladi? Internet olamini cheklab yoki malumotlar olishni to'xtatib qo'yish bilan masala xal bo'lmaydi. Bu hususida I.A.Karimov quyidagicha to'xtaladi – "... yoshlarimiz nafaqat o'quv dargohlarida, balki radio-televideeniya, matbuot, Internet kabi vositalar orqali xam rang-barang axborot va malumotlarni olmoqdalar. Jahon axborot maydoni tobora kengayib borayotgan shunday bir sharoitda bolalarimizning ongini faqat o'rab-chirmab, uni o'qima, buni ko'rma deb, bir tamonlama tarbiya berish, ularni atrofini temir devor bilan o'rab olish, hech shubhasiz, zamonning talabiga ham, bizning ezgu-maqсад muddaolarimizga ham to'g'ri kelmaydi. Nega deganda, biz yurtimizda ochiq va erkin demokratik jamiyat qurish vazifasini o'z oldimizga maqsad qilib qo'yganimiz va bu yo'ldan hech qachon qaytmaymiz"¹.

¹ Karimov I.A. YUksak manaviyat - engilmas kuch. –T.: Manaviyat, 2008. –B.114

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2005 yil 29 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasining jamoat ta'lim axborot tarmog'ini tashkil etish to'g'risida"gi qaroriga muvofiq O'zbekistonning turli tuzilmalari tomonidan axborotlarni uzatish tarmoqlarida ta'lim va yoshlar bo'yicha yaratilayotgan axborot resurslari yagona Ziyonet axborot tarmog'iga birlashtirildi. Tarmoqning asosiy vazifalari: yoshlar uchun milliy axborot resurslarini shakllantirish va rivojlantirish, yoshlarning ma'naviy va aqliy jihatdan kamol topishiga ko'maklashadigan axborotdan keng ko'lamda foydalanishlarini ta'minlash, sog'lom turmush tarzini targ'ib etish va jismoniy tarbiya va sport turlarini ommalashtirish, o'quvchilar va yoshlar uchun masofadan turib ta'lim olish usullarini va boshqa axborot-kommuni katsiya xizmatlarini ta'lim tizimiga joriy etishda ko'maklashishdir.

Ma'lumki, ko'plab sayt va tarmoqlar katta mablag'lar evaziga filtrlab ko'yilgan va bu holatni ko'plab davlatlarda kuzatish mumkin. Albatta taqiqlar yoki filtr vositalari orqali odamlarni Internet olamidagi turli kuchlarning xatarli tahdidlaridan, keraksiz va salbiy axborotlardan saqlash qiyin va faqatgina vaqtinchalik holat bo'lishi mumkin. I.A.Karimov takidlaganidek "...yoshlarimizning ma'naviy olamida bo'shliq yuzaga kelmasligi uchun ularning qalbi va ongida sog'lom hayot tarzi, milliy va umummilliy qadriyatlarga hurmat ehtirom tuyg'usini bolalik paytidan boshlab shakllantirishimiz kerak"². Internetdan olinayotgan axborotlarga tanqidiy yondashish va uning foydali manbalari asosida o'z dunyoqarashini kengaytirish, g'arazli ma'lumotlarni inkor eta bilish idrokini, mafkuraviy immunitetni hosil qilish g'oyat muhim jihatdir. Har bir yosh ma'lum bir ko'nikma va bilimlarga, diniy va dunyoviy ilmlarni mohiyatini tushuna olish qobiliyatiga ega bo'lishi, dunyoda kechayotgan siyosiy va iqtisodiy jaryonlarga befarq bo'lmasligi lozim. Buni avvalo, o'zining taqdiri, kelajagi oldidagi ma'suliyat deb bilsa, ikkinchidan, vatani va xalqi oldidagi burchi sifatida tushunmog'i lozim.

Internt tarmog'i ham, kashf qilingan har qanday fan yutuqlari singari o'zining ijobiy va salbiy jihatlariga ega. Global tarmoqning hayotimizdagi o'rni va ahamiyati taboro ortib borayotganligi, insoniyat uchun qay darajada ahamiyatli ekanligini asoslashga hojat yo'q. Xalqaro terroristik va ekstremistik tashkilotlarni vertual olam orqali o'z ta'sirlarini o'tkazishga harakat qilishlari ham tabiiy holat. Qachonki hamma davlatlar terrorizm havfini, xalqaro, xududiy va milliy xavfsizlik va barqarorlikka, umuman insoniyatga fojeali global havfni tushunib, birgalikda harakat qilganlaridagina yaxshiroq natijalarga erishilgan bo'lardi.

Jamiyatni global axborotlashtirish – axborot resurslarini faol shakllantirish va ulardan keng miqyosda foydalanish global, umumbashariy jarayonidir. Jamiyatni axborotlashtirish jarayonida ishlab chiqarishning odatdagi texnologik usuli va turmush tarzi kibernetika vositalari va usullaridan foydalanishga asoslanadigan yangicha, postindustrial shakl-shamoyil va mazmun-mohiyat kasb-etadi.

Axborot jamiyati – postindustrial jamiyat kontseptsiyasi; tsivilizatsiya rivojlanishining yangi tarixiy bosqichi bo'lib, unda axborot va bilim ishlab chiqarishning bosh mahsullari hisoblanadi. Axborot jamiyatining o'ziga xos xususiyatlari:

- jamiyat hayotida axborot va bilimlar rolining ortishi;
- yalpi ichki mahsulotda axborot kommunikatsiyalari, mahsullari va xizmatlari ulushining ko'payishi;

- quyidagilarni ta'minlovchi global axborot maydonining yaratilishi: a) odamlar samarali informatsion o'zaro aloqa qilishini; b) ular jahon axborot resurslaridan bahramand bo'lishini; v) ularning axborot mahsullari va xizmatlariga bo'lgan ehtiyojlari qondirilishini.

Ma'lumki, davlat va jamiyat qurilishida insonning o'rni va uning shaxs sifatida kamol topishi muhim ahamiyat kasb etadi. SHu jihatdan olganda shaxs va uning kamoli muammosi ijtimoiy fanlar: sotsiologiya, falsafa, psixologiya, insonshunoslik kabi fanlar diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Ayniqsa, bugungi globallashtirish va modernizatsiyalashuv jarayonida shaxsning o'z-o'zini anglashi, aniqlashi identifikatsiyasi muammosi dolzarb va muhim ahamiyatga ega. Bu esa shaxs va jamiyatning uzviy aloqada bo'lishini, xususan, shaxsning yuksak kamol topishidagi

² O'sha joyda, 113

o'ziga xos muhitning, shart-sharoitlar hamda jamiyatdagi tub o'zgarishlar sodir bo'lishi bilan uyg'un holda kechmoqda. Zero, axborotlashgan jamiyatning inson hayotidagi o'rni va roli hamda shu asosda shaxsning ijtimoiylashuv-siyosiy lashuviga bo'lgan ta'siri bilan belgilanadi. Xususan, axborot oqimining kuchayuvi, uning son va sifat jihatidan xabarning tez va aniq uzatilishi shaxsning onggi va qalbi orqali o'tmoqda. Bu esa o'z-o'zidan har bir axborot, tarqatilayotgan turli-tuman xabarlarning shaxs ong va tafakkuriga ta'siri bilan o'lchanadi. Ushbu axborotning shaxsiga qanday ta'sir etishi eng avvalo uning bilim darajasi (ommaviy, ilmiy, kundalik ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy), dunyoqarashi hamda dunyoni his etishi idrok etishi bilan belgilanadi. "Bugun biz demokratik jarayonlarni chuqurlashtirish, aholining siyosiy faolligini oshirish, fuqarolarning mamlakatimiz siyosiy va ijtimoiy hayotidagi amaliy ishtiroki haqida so'z yuritish ekanmiz, albatta, axborot erkinligini ta'minlamasdan, ommaviy axborot vositalarini odamlar o'z fikr va g'oyalarini, sodir bo'layotgan voqealarga o'z munosabati va pozitsiyasini erkin ifoda etadigan minbarga aylantirmasdan turib, bu maqsadlarga erishib bo'lmashligini o'zimizga yaxshi tasavvur etamiz"³. SHaxs dunyoqarashiga axborotning ta'sir kuchi eng avvalo axborotni uzatilishi, qabul qilinishi ongda qayta ishlanishi hamda ma'lum bir xulosa qilinishi bilan amalga oshadi. SHu nuqtai nazardan axborot olish va uni o'zlashtirish modelini ishlab chiqqan frantsiyalik olim J.Dyuran aynan inson omiliga e'tibor qaratadi. Uning fikricha kommunikatsiya tizimining asosini tashkil qiluvchi inson axborotni qabul qilib oluvchi ob'ekt sifatida besh bosqichni boshidan kechiradi. "Birinchi bosqich – axborot bilan ilk to'qnashuv bosqichi bo'lib, bu bosqichda retsipient individ u yoki bu harakat amalga oshirish yoki amalga oshirmaslik haqida qaror qabul qiladi.

Ikkinchi bosqich – axborotni tushunish bosqichi bo'lib, bu bosqichda individ qabul qilib olgan axborotni o'z ongida qayta ishlaydi va uni o'zicha talqin qiladi.

Uchinchi bosqich – pozitsiyani o'zgartirish bosqichi bo'lib, bu bosqichda insonga etkazilgan axborotlar insonga ta'sir ko'rsatib. Uning qarashlari, tuy'uluri, pozitsiyalarini o'zgartiradi.

To'rtinchi bosqich – qabul qilingan axborotning inson ongida muhrlanishi hisoblanadi.

Va nihoyat beshinchi bosqich – inson fe'l-atvoridagi o'zgarishlar bosqichi hisoblanib, bu o'zgarishlarning asosini qabul qilingan axborotlari, insonning dunyoqarashi va tashqi muhit ta'siri tashkil qiladi"⁴.

SHunday ekan jamiyatni shaxs ongiga ta'sir etishda axborotlashtirish jarayoni bir-biri bilan bog'liq bo'lgan uch qismdan tarkib topadi: mediatizatsiya (lot. mediatius – vositachi) – axborot to'plash, saqlash va tarqatish vositalarini takomillashtirish jarayoni; komp'yuterlashtirish – axborot qidirish va unga ishlov berish vositalarini takomillashtirish jarayoni; intellektuallashuv – axborot yaratish va uni idrok etish qobiliyatini rivojlantirish, ya'ni jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish, shu jumladan sun'iy intellektdan foydalanish jarayonidir. Ma'lumki, axborot quyidagicha tushuniladi: axborot tashqi muhitga moslashish jarayonida undan olingan ma'lumot, signalning mazmunini ifodalash (N.Viner); entropiyani inkor etish (Brillyuen); kommunikatsiya va aloqa, noaniqlikni yo'q qilish jarayoni (K.SHennon); rang-baranglikni ifodalash (R.Eshbi); o'ziga xoslik, yangilik, strukturalarning murakkabligi mezoni (A.Mol'); tanlash ehtimolligi (T.YAglom), xilma-xillikni aks etish (A.Ursul); makromolekulalarning xossasi va ularning avtorepduksiya qobiliyatiga ko'ra baholanishdir (M.Eygen); mavjud va teng variantlarda eslab qolingani bitta variantning tanlovi (G.Kastler) va h.k.larni aytish mumkin.

Umuman olganda, jamiyatni axborotlashtirishni zamonaviy axborot-texnika vositalari yordamida ijtimoiy tuzilmalar va jarayonlarni takomillashtirish deb talqin qilish lozim. Axborotlashtirish ijtimoiy intellektuallashuv jarayonlari bilan uyg'un bog'liq bo'lishi kerak. Zotan, bu shaxsning va u yashayotgan axborot muhitining ijodiy salohiyatini oshirishga imkoniyat yaratadi. SHu bois, globallashuv jarayonida shaxs ijtimoiy faolligini oshirishda axborotlashgan jamiyat oldingi jamiyatlardan sifat jihatidan farq qiladi. Bu erda moddiy omillar emas, balki ideal omillar – bilim va axborot birinchi o'rinda turadi. SHuningdek, olingan axborot va bilim olish,

³ Karimov I. Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kontsepsiyasi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining qo'shma majlisidagi ma'ruza. 2010 yil 12 noyabr/ – T.,: "O'zbekiston", 2010. V. 28

⁴ Durand J. Les formes de la Communication.- P. 1981.

ularga ishlov berish, ularni saqlash va berish jarayonida jamiyat aʼzolarining aksariyati band boʻladi. Axborotlashgan jamiyatda axborot ishlab chiqarish moddiy ishlab chiqarishni siqib chiqarmaydi, balki uning ustida quriladi va moddiy ishlab chiqarishning rivojlanishiga turtki beradi. Tabiiyki, bu jarayon shaxsning ong-shuuriga taʼsir etish barobarida unga oʻzining axborotning mazmun-mohiyatiga boʻlgan munosabatni ham oʻzgartiradi.

Bugungi kunda demokratiyani shakllantirishning zarur sharti boʻlgan axborotlashtirish, uning koʻlami, surʼatlari va yoʻnalishi ayni jamiyatda sodir boʻlayotgan ijtimoiy-siyosiy va umuman madaniy jarayonlarga, shu jumladan fan, taʼlim, umumiy madaniyatning globallashtirish darajasiga uzviy bogʻliqdir. Bu esa barcha oʻzgarishlarning negizi, subʼekti hisoblangan shaxsning barkamBirinchidan, ijtimoiy-siyosiy munosabatlarni demokratlash-tirish, uning axborot bazasini taqozo qilib, tsivilizatsiya manfaatlari asosida maqsadga muvofiq baholash mezonlarni ishlab chiqishni talab qiladi; ikkinchidan, jamiyatni demokratlashtirishni xususiyatlari regional va milliy xarakterga ega boʻlishini hisobga olib, uni axborotlashtirishga ham differentsial yondoshmoq lozim; uchinchidan, “ochiq jamiyat” tushunchasining demokratik xarakteri axborotlashtirish jarayoniga nisbatan shartli xarakterga ega, chunki har qanday axborotni “ijobiy” deb baholash nisbiydir; toʻrtinchidan, jamiyatda “axborot erkinligi” tushunchasi “axborot masuliyati”ni istisno qilmaydi. SHunga koʻra, “axborot erkinligi”ni demokratiya belgisi, tamoyili, xususiyati deb baholash mutlaqo shartli va nisbiydir.

Axborot terrorizmi globalizatsiya maxsuli xisoblanadi. Ekspertlar fikriga koʻra, Axborot terrorizmi 2020-2030 yillarga borib oʻz taʼsirini yuqori darajaga koʻtaradi. Bu esa axborot jamiyatidagi isloxtarlarni va xalqaro terrorizm faoliyatini rivojlanishini taʼminlab berishi mumkin.

Bundan tashqari, kiberterrorizm kompyuter vositalari orqali turli davlat va shaxsiy tarmoqqa zarar keltiruvchi faktor sifatida eʼtirof etilmoqda.

Kiberterrorizm – mahsus xaker dasturlari orqali kompʼyuter boshqaruvi tarmoqlarini egallab olish va kompʼyuter viruslari yordamida internet tarmogʻida terakt sodir etish, internet tarmogʻini ishdan chiqarishni koʻzda tutadi.

Jumladan, Amerika Qoʻshma SHtatlari mudofaa vazirligi Pentagon maʼlumotlariga koʻra, kompʼyuter tarmoqlari orqali 60 yoʻnalish boʻyicha turli axborotlar qabul qilinadi. SHuningdek, ayrim xakerlar tomonidan Amerika davlat xokimiyati tizimi serverlari orqali YUGoslaviya, Serbiya, Rossiyaga nisbatan aniq bir siyosiy maqsadga yoʻnaltirilgan xujumlar uyushtirilgan. Bundan tashqari, bunday misollardan biri xakerlar tomonidan Xindiston atom tadqiqot markaziga xam ushbu yoʻnalishda kompʼyuter vositalari orqali xujum qilingan.

SHvetsiyada siyosiy xokimiyat tizimida xakerlar tomonidan chap gurux tashabbusi bilan oʻng radikallarning kompʼyuter tarmogʻi yoʻq qilingan.

SHHTga aʼzo davlatlar oʻrtasida axborot xavfsizligi sohasida xam samarali faoliyat olib borilmoqda.

2012 yil 27 martda Toshkentda boʻlib oʻtgan SHHTning mintaqaviy aksilterror tuzilmasining yigʻilishida aʼzo davlatlar oʻrtasida axborot xavfsizligini taʼminlashda yangi zamonaviy koʻnikmaga ega boʻlish, kompʼyuter tarmoqlaridan terroristik maqsadlarda foydalanayotgan tashkilotlarni aniqlash, ularga qarshi kurashish toʻgʻrisida kelishuvga erishilgan.

Axborot xavfsizligini taʼminlash bugungi kunda davlatlar oldida turgan dolzarb masalalardan biriga aylanib bormoqda va ushbu sohada amalga oshirilayotgan ishlar SHHTning faoliyatini kengaytirish, axborot xavfsizligi yoʻnalishida aniq chora - tadbirlarni ishlab chiqishni talab etadi.

Bugungi kunda internet orqali turli mazmundagi axborotlarning tarqalishi yoshlarga salbiy taʼsir koʻrsatmoqda.

Jumladan, Internetning toʻgʻri maqsadlarda ishlatilishi uning salbiy taʼsirlaridan himoyalaniшни taʼminlaydi. Internetda yoshlar maʼnaviy tarbiyasiga zarar etkazadigan audio-vizual va kontent maʼlumotlarning tarqatilishi, zoʻravonlik, pornografiya, pedofiliya sahnalarining eʼlon qilinishi keskin tanqid qilinmoqda. Internetning axborot maydoni, dezinformatsiya, yolgʻon va tuhmatlar manbaiga aylangani salbiy xolat hisoblanadi. SHu bilan bir qatorda Evropa global tarmogʻida buzgʻunchi saytlar mavjudligi hamda virtual firibgarlik taʼsiriga tushub qolishi mumkinligini inobatga olmagan yoshlar

turli saytlarga kirishi tufayli ruxiy va xatto jismoniy salomatligiga ziyon etkazuvchi axborotlarga duch kelmoqda⁵.

Bundan tashqari, rivojlangan mamlakatlarda maktab o'quvchilarining qurollangan xolatda turli jamoat joylari, maktab, savdo do'konlariga bostirib kirish xollari tez-tez uchramoqda. Mutaxassislar bolalar o'rtasida bu kabi xolatlarning ko'payib borayotganini internet saytlari, jangari filmlar, videolavhalar va boshqa vositalarning ta'siri bilan bog'lamoqdalar. SHu bilan bir qatorda psixologlarning mulohazalariga ko'ra, o'smirlik shaxsning fiziologik va ijtimoiy rivojlanishidagi o'ziga xos davri bo'lib, bu davrda o'smirlar agressiv ruxdagi tomoshalarga, on-layn o'yinlariga berilsa, bu noxush oqibatlarga olib kelishi mumkin.

YUqoridagi ma'lumotlardan xulosa qilib aytish mumkinki, "Axborot terrorizmi" xozirgi kunda zamonaviy terrorizmning bir ko'rinishi sifatida davlatlar o'rtasida axborot urushini keltirib chiqarishi, axborot vositalaridan foydalangan xolda terroristik tashkilotlar tomonidan terakt sodir etilishi jaxon xamjamiyatini tashvishga solmoqda.

Axborot terrorining ko'rinishlarini Respublikamiz xududida yuz berishi davlat va xususiy kop'yuter tarmoqlarini izdan chiqarishi, boshqa davlatlar bilan o'zaro do'stlik va xamkorlik aloqalariga, shuningdek axolini ayniqsa yoshlarning ma'naviy – ruxiy xolatiga salbiy ta'sir etishi mumkin.

Globallashuv, axborot sohasi liberallashtayotgan bir paytda, uzoq-yaqin mamlakatlardagi turli hil siyosiy, mafkurafiy va boshqa kuchlar (120 ga yaqin davlat axborot xurujlarini uyushtirish ustida ish olib bormoqda) o'zlarining g'arazli manfaatlari yo'lida ommaviy kommunikatsiya vositalaridan, ayniqsa, Internet tarmog'idan foydalanib, axborot erkinligini suiste'mol qilib, o'sib kelayotgan yosh avlodga axborot tahdidlarini ko'rsatish orqali, hali ongi va hayotiy qarashlari shakllanib ulgurmagan yoshlarni chalg'itish, yoshlarning ongi va qalbini egallash yo'lidagi intilishlari kuchaytirayotgani hech kimga sir emasdir.

SHunday ekan, nosog'lom axborot oqimi va ta'siridan yoshlarni himoyalash uchun qanday huquqiy mexanizmlar mavjud, degan o'rinli savol to'g'iladi?

Ma'lumki, xalqaro amaliyotda "Kiber jinoyatlar to'g'risida" Konventsiya, "Voyaga etmaganlar uchun xavfsiz Internet va on-layn resurslarni joriy qilish to'g'risida" Evropa Ittifoqi Parlamenti Assambleyasining tavsiyalari, "Bola huquqlari to'g'risida" BMT Konventsiyasini, "YOshlarni himoyalash to'g'risida" Germaniya, "Voyaga etmaganlarni ommaviy axborotning salbiy ta'siridan himoyalash to'g'risida" Litva va "Bolalarni sog'ligi va rivojlanishiga ziyon etkazuvchi axborotdan himoyalash to'g'risida"gi Rossiya Federatsiyasi qonunlari mavjud ekanligini tilga olishimiz mumkin bo'ladi.

AQSH tajribasi haqida gapiradigan bo'lsak, shuni aytish lozimki, 2001 yili kuchga kirgan qonunga asosan, davlat dotatsiyasini oluvchi ommaviy muassasalarning barchasi kontent fil'tratsiya tizimini urnatishi majburligi belgilanib (Child Internet Protection Act), 2001 yili 74 foiz maktablar, 43 foiz kutubxonalar, 41 foiz oilalar (qaysikim bolalari Internetga chiqish imkoniyatlari borlari) kontent fil'tratsiya tizimini, tegishli dasturlarni urnatishdilar..

Evropa mamlakatlari tajribasiga murojaat qiladigan bo'lsak Buyukbritaniyada davlat strukturasi faoliyat yuritib ("Internet Watch Foundation"), u doimiy ravishda Internetdagi xavfli kontentli resurslarni monitoring qilib boradi.

Milliy qonunchiligimizda ham yoshlarni nosog'lom axborotlardan himoyalashning mexanizmlari mavjud bo'lib, xususan, O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatining asoslari to'g'risidagi Qonunda "O'zbekiston Respublikasida yoshlar orasida odob-axloqni buzishga, shu jumladan zo'ravonlikni, hayosizlikni va shafqatsizlikni tashviqot qilishga qaratilgan har qanday hatti-harakatlar man etilishi", Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risidagi Qonunda "Pornografiya, shafqatsizlik va zo'ravonlikni namoyish etuvchi, inson qadr-qimmatini tahqirlovchi, bolalarga zararli ta'sir ko'rsatuvchi va huquqbuzarliklar sodir etilishiga sabab bo'luvchi ommaviy axborot vositalaridan foydalanish, adabiyotlarni tarqatish hamda fil'mlarni namoyish etish taqiqlanishi" belgilab berilgan bo'lsada, bugungi axborot makonidagi tendentsiyalar, axborot ekspantsiyasi, agressiv axborotlarning kuchayishi milliy qonunchiligimizni va ma'rifiy-tarbiyaviy ishlarimizni yanada kuchaytirishni taqoza etadi desak mubolag'a bo'lmas.

⁵ <http://uza.uz/uz/society/10382>

Ma'lumki, muhtaram YUrtboshimiz Islom Karimov O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 19 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasida ma'naviy hayotimizni yuksaltirish, azaliy qadriyatlarimizni asrab-avaylash, milliy tabiatimiz va urf-odatlarimizga mutlaqo zid bo'lgan har qanday zararli ta'sirlar, buzg'unchi g'oyalarga qarshi turish, ma'naviy jihatdan etuk, o'z mustaqil fikriga ega, barkamol avlodni tarbiyalash borasida o'zining fikr va g'oyalarni bildirib o'tgan edilar.

YUrtboshimiz quygan ushbu yuksak vazifalarni ruyobga chiqarish davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, fuqarolik jamiyati institutlari, jamoat tashkilotlari, fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlari, ota-onalar va pedagoglarni o'zoq muddatli o'zliksiz va tizimli hamkorlikka chaqiradi, albatta.

Zamonaviy ommaviy kommunikatsiya vositalari bizni global axborot makoni bilan bog'lab, axborotni olish va tarqatish geografiyasini kengaytirib, dunyo mamlakatlari va xalqlarini yaqinlashtirdi. Bu ijobiy holat, albatta. Biroq, axborot makonida taxdidlar bor ekan, milliy axborot makonimizga chegara quyib bo'lmashligini nazarda tutib, kelajagimiz vorislarini uylab, vayronkorlik va buzg'unchilik mazmunidagi axborot oqimini cheklashimiz, yosh avlodning ma'naviy olamining daxlsizligini asrashimiz kunning dolzarb vazifalaridan biri desak, mubolag'a bo'lmaz.

Virtual reallik, virtuallik (ing. virtual reality, virtual – borligicha, lot. virtus – potentsial, ehtimollik, energiya, kuch, shuningdek tasavvurdagi xayol) – komp'yuter yordamida modellashtirish asosida foydalanuvchi sun'iy dunyoga cho'mib, maxsus sensorli moslamalar orqali unda harakat qilish imkonini beradi. Bunda foydalanuvchining ko'rish, eshitish, sezish va motorli sezgilari komp'yuter tomonidan yaratiladigan imitatsiyasi bilan almashtiriladi.

Virtual reallikning o'zi nima, degan masalada asosan ikki yo'nalish (gipoteza) shakllangan. **Birinchisi** virtual reallikni texnikaviy hodisa deb qarash bo'lsa, **ikkinchisi** ruhiy xodisa deb xisoblashdir. Umuman, h. davr falsafiy adabiyotlarida ko'rsatilishicha, virtual reallik tushunchasining fanda, san'atda va amaliyotda keng tarqalishi, "o'z-o'zidan tashkillashuv", "kooperatsiya effektlari", "tasodifiy tashkillanishlar" va shular kabi boshqa tushunchalar orqali ifodalanadigan yangi ilmiy paradigmaning vujudga kelayotgani haqida gapirish imkoniyati vujudga kelayotganini bildiradi.

Hozirgi davrda virtual reallikni faqat komp'yuter texnologiyalari, ya'ni "kibermadaniyat" bilan bog'lash tamoyili ham mavjud. Lekin, bunga qarama- qarshi o'laroq boshqa olimlar virtual reallikning komp'yuterdagi variantlarini undan ancha chuqur kechadigan jarayonlarning yuzadagi qo'pol namoyon bo'lishidir, degan fikrlarni oldinga surmoqdalar.

Virtual reallik jamiyat hayotida muhim hodisalardan biri sifatida o'rin oldi. Bu jarayon tasarrufchini komp'yuterda turli manipulyatsiyalar (o'yin yoki boshqa ishlar) qilishi uchun mo'ljallangan har xil olam modellarini yaratish proektidan boshlangan edi. Ana shu proekt tufayli kimyoviydan tortib to ijtimoiyga qadar bo'lgan barcha jarayonlarni sun'iy ravishda yaratishning cheksiz imkoniyatlari ochildi. Bu hol fanning barcha sohalarini namoyandalarining, ayniqsa faylasuflarning diqqatini o'ziga tortdi. Hozirgi davrda virtual reallik sistemalarini ishlab chiqish va ulardan amalda foydalanish jarayoni virtualistika muammolarini falsafiy-metodologik nuqtai nazardan anglash bilan parallel ravishda amalga oshmoqda. Bu borada ko'plab kitoblar, jurnal va gazetalarda maqolalar nashr etilgan.

Virtualistika bo'yicha olib borilayotgan ishlarni asosan uch yo'nalishga ajratish mumkin.

Birinchisi, sistemalar nazariyasi, modellashtirish, komp'yuter grafikasi, mul'timediya va k.da erishilgan yutuqlarni hisobga olishga tayanadigan nazariy ishlar;

Ikkinchisi, virtual reallik muammosining falsafiy va psixologik jihatlari hamda uning insonga, odamlar guruhi va butun jamiyatga ta'siri haqidagi ishlar;

Uchinchisi, virtual reallikka tegishli sistemalarni inson faoliyatining texnik sohalarida, ta'limda, ilmiy tadqiqotlarda, biznesda va h.k.da foydalanish muammolariga bag'ishlangan ishlar.

To'rtinchisi, virtual reallikning axloq, siyosat, madaniyatshunoslik bilan bog'liq muammolari bo'yicha ham ishlar olib borilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, globallashtirish, axborot sohasi liberallashtirayotgan bir paytda, uzoq-yaqin mamlakatlardagi turli hil siyosiy, mafkuraviy va boshqa kuchlar o'zlarining g'arazli manfaatlari yo'lida

ommaviy kommunikatsiya vositalaridan, ayniqsa, Internet tarmog'idan foydalanib, axborot erkinligini suiste'mol qilib, o'sib kelayotgan yosh avlodga axborot tahdidlarini ko'rsatish orqali, hali ongi va hayotiy qarashlari shakllanib ulgurmagan yoshlarni chalg'itish, yoshlarning ongi va qalbini egallash yo'lidagi intilishlari kuchaytirayotgani hech kimga sir emas.

SHunday ekan, nosog'lom axborot oqimi va ta'siridan yoshlarni himoyalash uchun milliy qonunchiligimizda va ma'rifiy-tarbiyaviy ishlarimizni shuningdek, yoshlarni nosog'lom axborotlardan himoyalashning mexanizmlarini yanada yanada mustahkamlash orqali bugungi axborot makonidagi tendentsiyalar, axborot ekspansiyasi, agressiv axborotlarning kuchayishini oldini olishga imkon oshadi.

MA'RUZA MASHG'ULOTINING TA'LIM TEXNOLOGIYASI

Ma'ruzani o'qitish texnologiyasi

Mashg'ulot vaqti 1-soat	Talabalar soni 20-40 gacha.
Mashg'ulot shakli	Ko'rgazmali-tematik ma'ruza.
Ma'ruza rejasi	1. Axborot texnologiyalari globallashuvning o'ziga xos xususiyatlari. 2. Internet axborot globallashuvining o'ziga xos vositasi. 3. Jamiyat axborotlashuvining global tendentsiyalari. 4. Axborotlashgan jamiyatda global muammolarni hal qilish yo'llari.
O'quv mashg'ulotining maqsadi Axborot texnologiyalari globallashuvning o'ziga xos xususiyatlari, turlari, ularni qo'llanish qoidalari hamda bunday jamiyatda global muammolarni hal qilish yo'llari haqida umumiy tushunchalarni shakllantirish va chuqurlashtirish.	
Pedagogik vazifalar:	O'quv faoliyati natijalari:
• Axborot texnologiyalari globallashuv-ning o'ziga xos xususiyatlar ma'lu-motlarni beradi; • Internet axborot globallashuvining o'ziga xos vositasi turlarini aytib, ularning vazifalarini yoritib beradi; • Jamiyat axborotlashuvining global tendentsiyalari to'g'risidagi ma'lumotlarni sharxlab beradi. • Axborotlashgan jamiyatda global muammolarni hal qilish yo'llari, • ta'sirini kamaytirish va uning oqibatlarini bartaraf etish haqida aytib,ta'kidlaydi. • Elektron hukumat shakllanishining globallashuvi haqida ma'lumot beradi	• Axborot texnologiyalari globallashuvning o'ziga xos xususiyatlarini bo'yicha umumiy tushunchaga ega bo'ladilar; • Internet axborot globallashuvining o'ziga xos vositasi turlarini aytib, ularning vazifalarini aytib bera oladilar; • Jamiyat axborotlashuvining global tendentsiyalari to'g'risidagi ma'lumotlarni sharxlab, asoslab bera oladilar; • Axborotlashgan jamiyatda global muammolarni hal qilish yo'llari borasidagi ma'lumotlar asosida o'z mustaqil fikr va takliflarini ayta oladilar; • Elektron hukumat shakllanishining globallashuvi haqida umumiy tushunchaga ega bo'ladilar.
O'qitish uslublari va texnikasi.	Ko'rgazmali-tematik ma'ruza, texnikalardan: blis-so'rov, pinbord, jonlantirish savollari, muhokama uchun test.
O'qitish vositalari	ma'ruza matni, lazerli proektor, vizual-ko'rgazmali materiallar.
O'qitish shakllari	Hamma birgalikda (frontal, jamoaviy ishlash, guruhda ishlash.
O'qitish sharoiti	UTV bilan ishlashga moslashtirilgan auditoriya.

Monitoring va baholash	Og'zaki nazorat, o'z-o'zini nazorat qilish, reyting tizimi asosida baholash.
------------------------	--

Ma'ruzaning texnologik kartasi

Ish bosqichlari	Faoliyatning mazmuni	
	O'qituvchi	Talabalar.
1-bosqich. Mavzuga kirish (5- minut)	1.1.Mavzuning nomini aytib, mavzuga oid savollar, tayanch tushunchalarini va iboralarini ekranga olib chiqadi. (1-ilova).Ma'ruza mashg'ulotida rejalashtirilgan, kutilayotgan natijalari bilan tanishtiradi.	1.1.Tinglaydilar. Savollarga javob beradilar.
2-bosqich (bilimlarini shakllantirish) (10 minut)	2.1. Mazkur mavzu nima huquq boradi deb o'ylaysiz? - degan savolni o'rta tashlaydi va o'ylab javob berish uchun juftlik tashkil etib, blis-so'rov o'tkazadi. (2-ilova)	2.1.Tinglaydilar,savollarga javob beradilar.
3-bosqich Axborot (45-min)	3.1. Mavzu savollarini ko'rgazmali materiallar asosida yoritib beradi. Berilgan aniqlashtirish savollariga javob beradi. Har bir savol yakunida savol-javoblarni umumlashtirib, hulosalar bildiradi. (3-ilova, slaydlar). 3.2.O'zlashtirgan bilimlarini mustahkamlash maqsadida testlar beradi. (4-ilova)	3.1.Mavzu rejasi bo'yicha berilgan savollar, vizual materiallar bilan tanishadilar, asosiy joylarini yozadilar. 3.2.Savollarga javob beradilar.
4- bosqich Yakuniy (10 minut)	4.1.Mavzu bo'yicha yakunlovchi hulosalar qiladi, olgan nazariy bilimlarini amaliyotga qo'llay olishlari uchun mavzuga oid qonun hujjatlarini mustaqil o'rganib bilim saviyalarini mustahkamlashlari lozimligini qayd etadi. 4.2.Mavzu bo'yicha mustaqil o'rganish uchun savollar beradi. (5-ilova)	4.1.Tinglaydilar. 4.2. Yozib oladilar.

1-ilova

Tayanch iboralar.

1. Axborot texnologiyasi.
2. Internet axborot
3. Jamiyat axborotlashuvi
4. Elektron hukumat

2-ilova

Blis-so'rov.

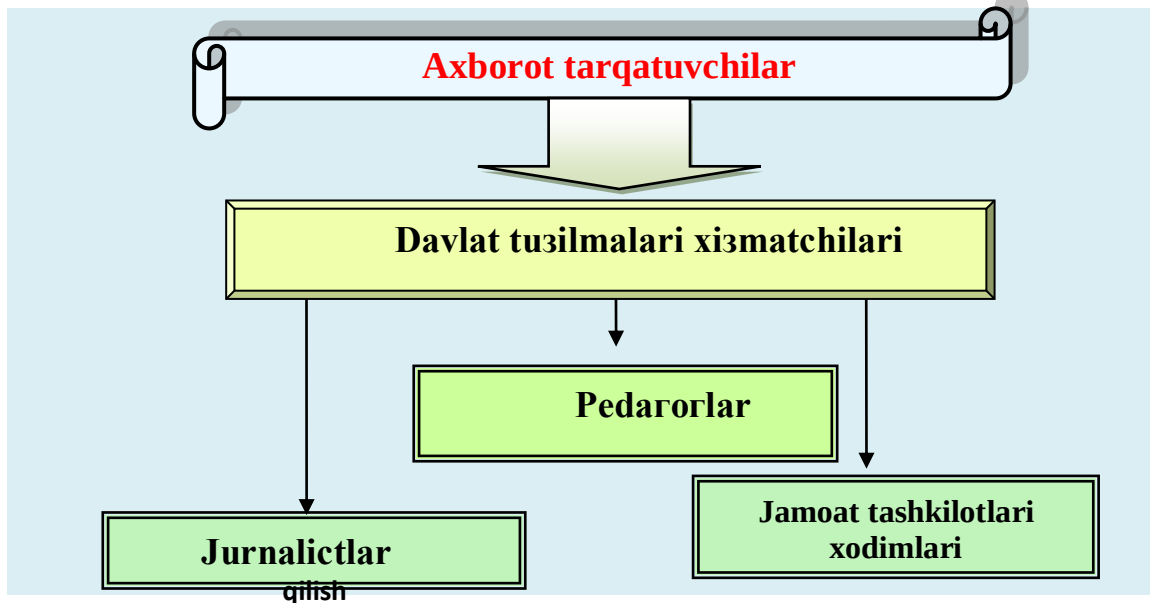
1. Axborot texnologiyasi so'zini izohlang.
2. Axborotni boshqaruv degani nima?
3. «Global axborotlashuv»,«global axborot texnologiyalari»,«internet» tushunchalarining o'zaro nisbatiga tavsif bering.
4. Elektron hukumat deganda nimani tushunasiz?

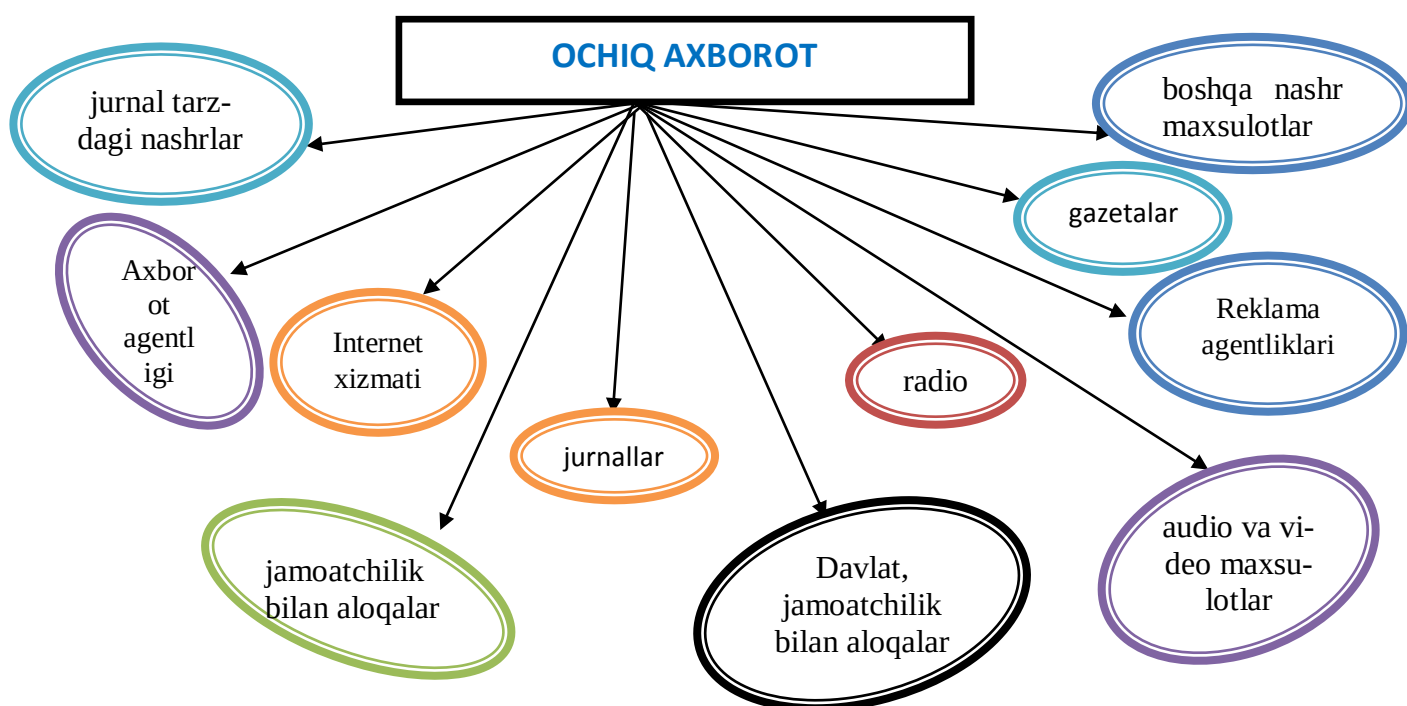
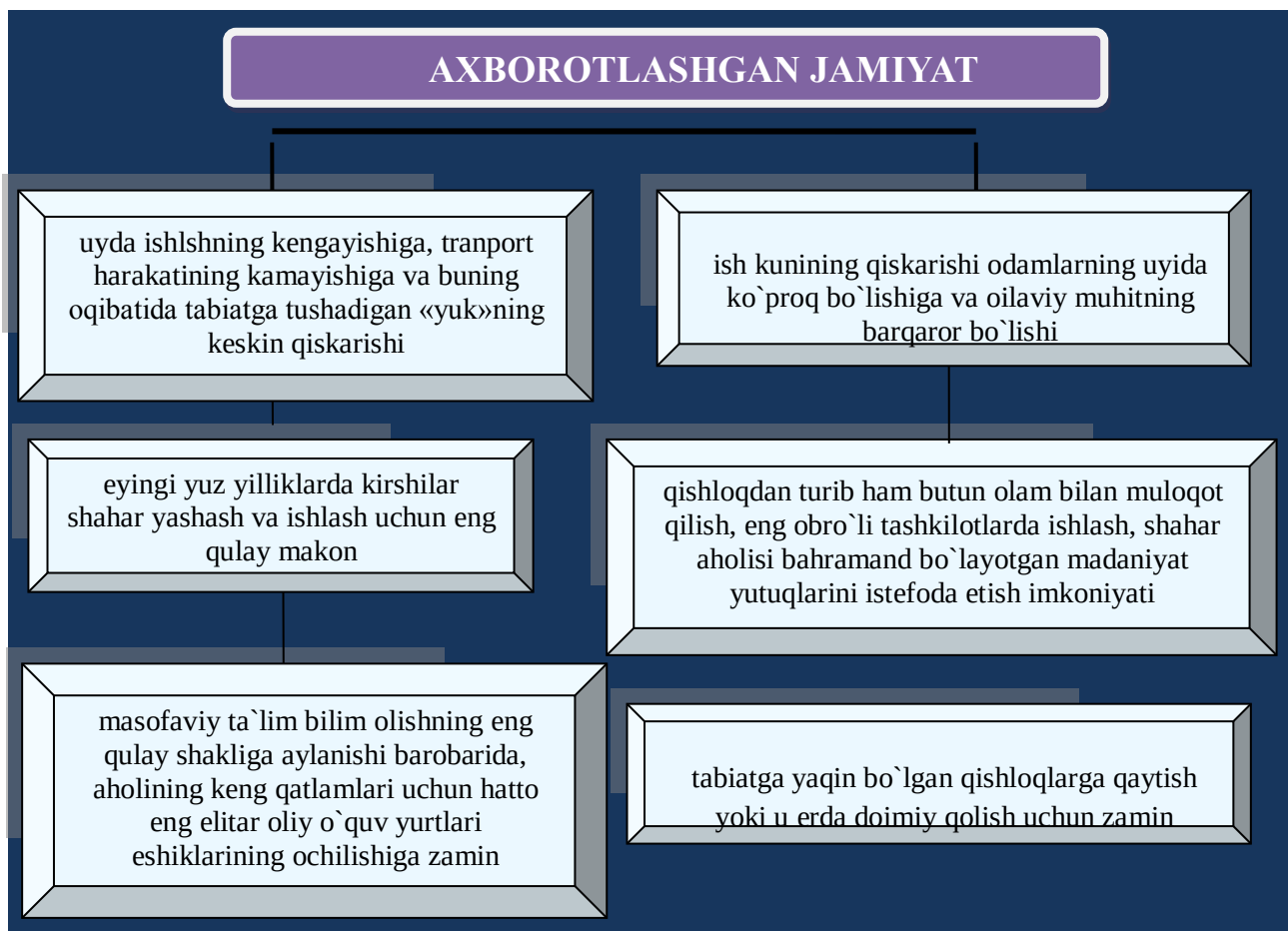
3-ilova

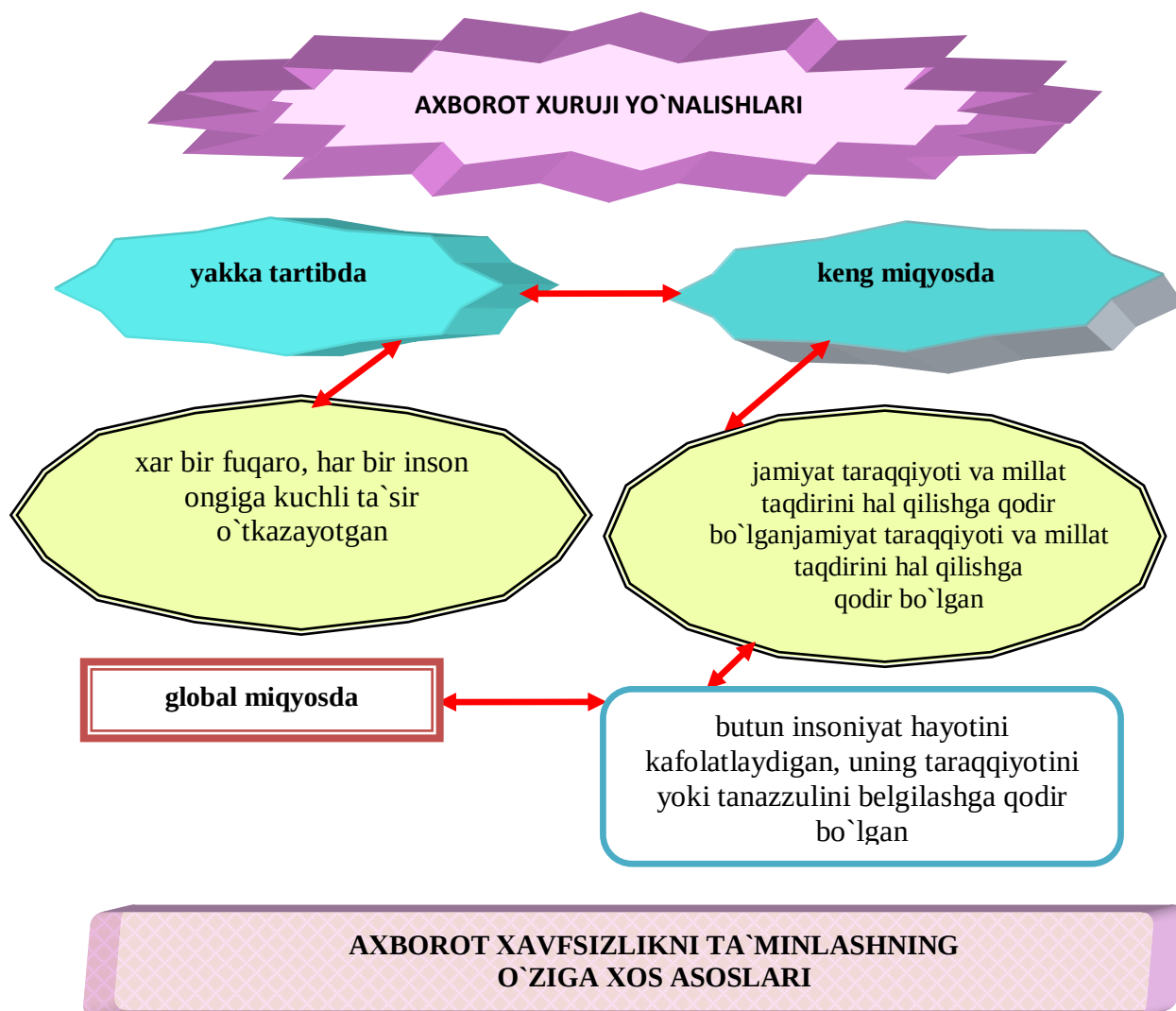
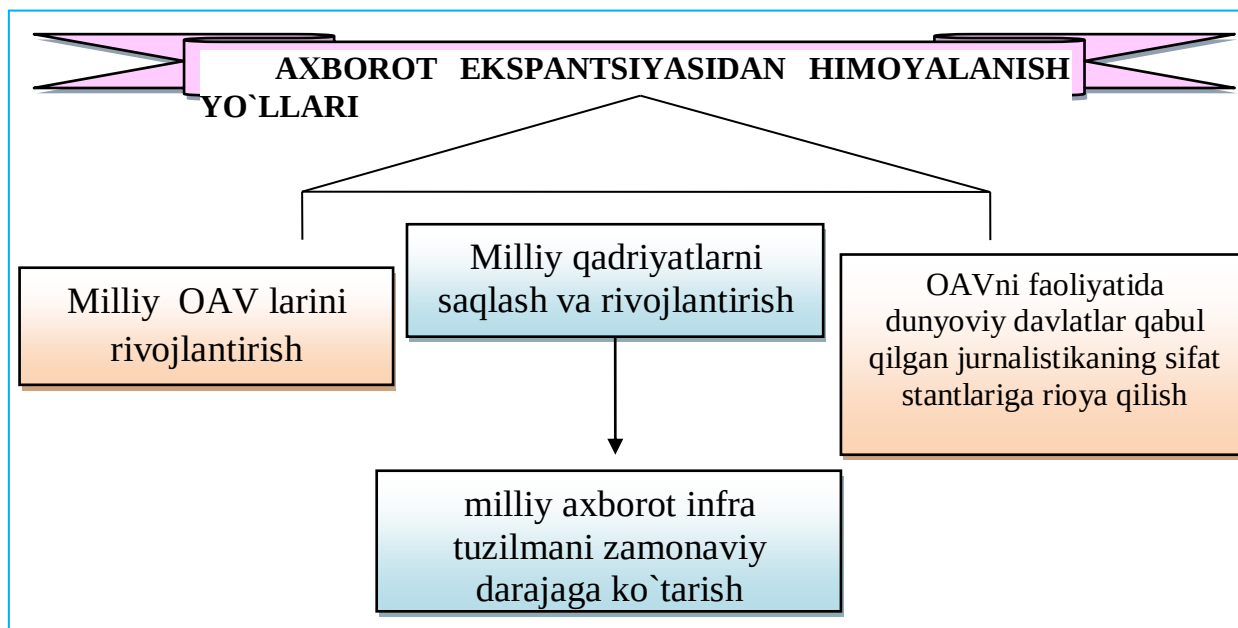
Vizual materiallar.

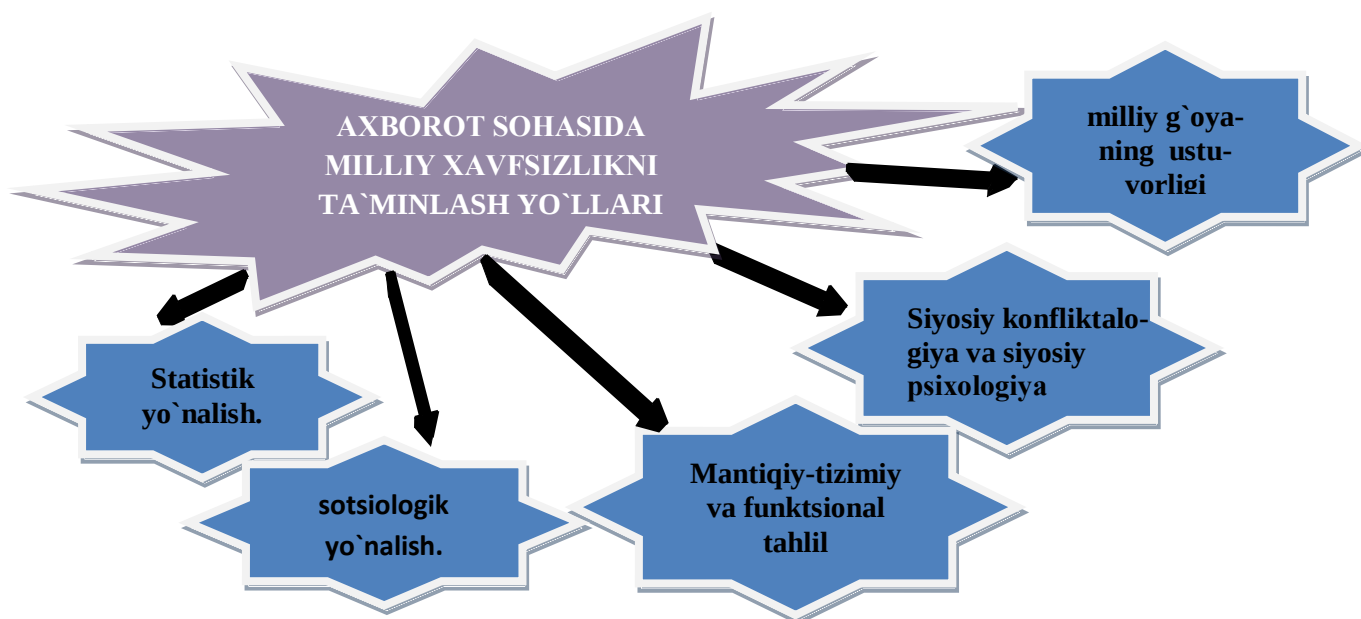
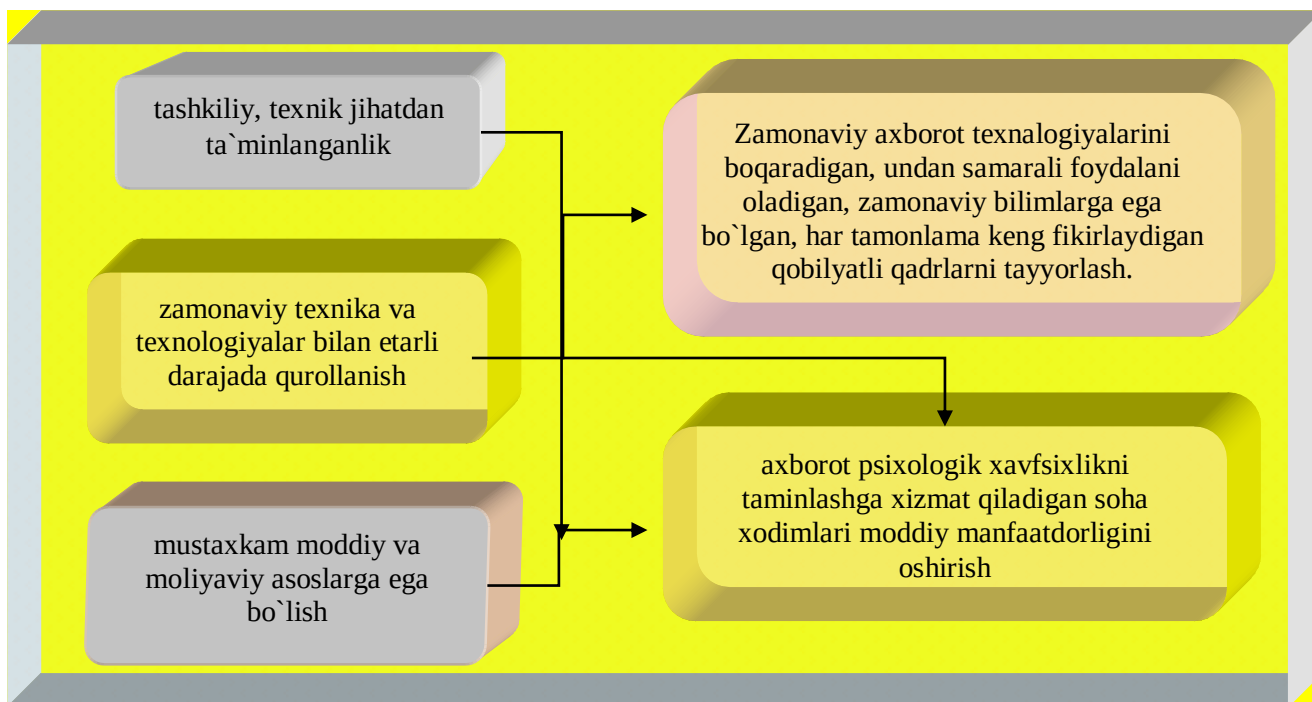
INFORMATSION KURASHDAN KO'ZLANGAN MAQSAD

1. Boshqa mamlakat yoki mamlakatlar guruhida mavjud ijtimoiy tizimni bo'shashtirish
2. Jamiyat axloqini izdan chiqarish
3. Rivojlanish milliy programmasiga putur etkazish
4. O'zlashtirgan bilimlarini mustahkamlash

4-ilova

Testlarni eching, to'g'ri javoblarini izohlab bering.

1. Jahonda axborot tizimidan foydalanish darajasi necha foiz?

A. 5 %. B. 10 %. C. 15 %. D. 20 %.

2. Bu so'zlar qayerlik olimga tegishli «Internet shunday o'rmonki unda komposiz yurib bo'lmaydi».

A. Rus olimi.
B. Nemis olimi.
C. Frantsuz olimi.
D. Italyan olimi.

3.O`zini axborot egasiga o`xshatish, uning o`rniga o`zini ko`yish orqali qadriyatlarni rad etish yoki tanqidsiz o`zgartirish.

- A. Identifikatsiya
- B. Proektsiya
- C.Ratsionalizatsiya
- D. Konversiya

4.Muloxaza va fikr iuritish orqali o`zini himoya instinktlarini paydo etish.

- A. Ratsionalizatsiya
- B. Identifikatsiya
- C.Proektsiya
- D. Konversiya

5. O`zidagi hissiy kekchinmalarni tashqi ob`ktlarga ko`chirish orqali paydo bo`lgan xolatning sabablarini tashqaridan qidirishga moillik - ?

- A. Proektsiya
- B. Ratsionalizatsiya
- C.Identifikatsiya
- D. Konversiya

6. Axborot urishi tushunchasining asoschisi kim?

- A. Tomos Ron.
- B. Reyter
- C.Frans Press
- D. M. Techcher

7. Qaysi davlat radiostantsiyaning o`zbek tilidagi bo`limi bor?

- A. AQSH. B. Frantsiya. C.Germaniya. D. Angliya.

8. Jamotchilik fikrini o`rganayotganda asosan nechta omilga ahamiyat berish lozim.

- A. 3 B. 4 C.5 D. 6

9. Halqaro miqyosida eng ko`p ma`lumot tarqatadigan OAV lari qaysi?

- A. ITAR – TASS, TV-5, Bi-bi-si
- B. Frans Press, Si-en-en,
- C.Evronios, Reyter, Amerika ovozi,
- D. AVS

10. «Konferentsiya» so`zi nimani anglatadi.

- A. Ochiq muloqot
- B. Qo`shilish
- C.Axborot vositasi.
- D. Hammasi to`g`ri.

11. Televideniyaning ta`sirchanligi hususiyatlari?

- A.Tasvir, ovoz, mantiqiy va obrazli fikirlash.
- B. Mantiqiy va obrazli fikirlash.
- C.Jonli ovoz, tasvir.
- D. Reklama, ovoz, tasvir.

12. 1945 yilda atom bombasi portlagan bo`lsa, asr ohiriga kelib insoniyat undan ham battar axborot portlashiga duch keladi deb, bashorat qilgan olim bu-?

- A. Albert Eynshteyn.
- B. Patrik Brokenen.
- C.Tomos Ron.
- D. M. Techcher

13. Internet qanday kashf qilindi.

- A. Kutubhonalar uchun.
- B. Harbiylar uchun.
- C.Jurnalistlar uchun.
- D. Fiziklar uchun.

14 Neyrolingvistik dasturlash –

- A. Odamning ostki ongiga ta'sir qilish,
- B. YOlgon g'oya yoki habar ishontirish,
- C. Haddan tashqari ko'p va turli shakllarda takrorlash,
- D. AVS javoblar to'g'ri.

15. Quyidagilardan qaysi «baholash» so'zining ma'nosi ?

- A. Aksiologik.
- B. Manipulatsiya.
- C. Kommunikativ.
- D. Regulyativ.

5-ilova

Mustaqil ishlash uchun savollar.

1. Falsafada yangi mavzu yuzaga kelishiga nima sabab bo'ldi?
2. Global muammolar qachon va nima uchun paydo bo'ldi?
34. Axborotlashgan jamiyatning mohiyati nimadan iborat?
5. Axborotlashgan jamiyat falsafiy kontseptsiyalar qaysi g'oyalarga asoslanadi?
6. Axborotlashgan jamiyatning mezonlarini ayting. Ularning yordamida qanday vazifalar hal qilinadi?
7. Axborotlashgan jamiyat muammolarini echishda falsafa qaysi funktsiyalarni bajaradi?
8. Axborotlashgan jamiyat muammolar tasnifi nima uchun kerak?
9. «Axborotlashgan jamiyat» tushunchasi nimani anglatadi?
10. «Global axborotlashgan jamiyat»ning mazmuni nimada?

6-ilova

Baholash mezonlari va ko'rsatkichlari

Juftliklar	Savollarning to'liq va aniq yoritilishi 0,5 ball	Misolalar bilan muammoga echim topishi 0,3 ball	Juftlik a'zolarining faolligini 0,2 ball	Jami ball

0,8-1,0 ball – «a'lo».

0,5–0,7 ball – «yaxshi».

0,3–0,5 ball – «qoniqarli».

Foydalanadigan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Abbosxujaev O. Mustakillik nega muqaddas. -T.: «O'zbekiston», 2004.
2. Abdullaev IO. Vaxxobiylik ildizlari. Fargona, «Fargona», 1998.
3. Arastu. Poetika. Axloqi kabir. Ritorika. – T.: YAngi asr avlodi, 2011
4. Bek U. CHto takoe globalizatsiya?- M., 2001.
5. CHernavskiy M.YU. Modernizatsiya i globalizatsiya.- M.,2006
6. CHumakov A.N.Filosofiya globalnix problem. - M.: Znanie, 1994
7. CHumakov A.N.Globalizatsiya.Konturi selostnogo mira.-M., Pros pekt, 2005
8. Gafarli M.S., Kasaev A.CH. Rivojlanishning o'zbek modeli: tinchlik va barqarorlik - taraqqiyot asosi. -T.: «O'zbekiston», 2001.
9. Geffding G. Etika, ili nauka o nravstvennosti: Izlojenie eticheskix printsipov i ix primeneniye k razlichnym jiteyskim otnosheniyam.- M.: Izd.3 LKI, 2012
10. Inson taraqqiyoti ma'ruza.O'zbekistonda ta'lim: talab va taklif mutanosibligi. O'zbekiston. T., 2007-2009
11. Jo'raev N. Tafakkurdagi evrilish. Istiqloq iztiroblari va quvonchlari haqida muloxazalar. -T.: «Sharq», 2001.
12. Jo'raev N. Tarix falsafasi: tushuncha, mohiyat va siyosat. -T.: «Ma'naviyat», 1999.

13. Karimov I. "O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: Havsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari". - T.: "O'zbekiston". 1997
14. Karimov I. YUksak ma'naviyat -engilmas kuch. T., Ma'naviyat. 2008.
15. Karimov I. Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kontseptsiyasi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining qo'shma majlisidagi ma'ruza. 2010 yil 12 noyabr - T.: "O'zbekiston", 2010.
16. Karimov I.A. BMT sammitining mingyillik rivojlanish maqsadlariga bag'ishlangan yalpi majlisidagi nutq.-T.: O'zbekiston, 2010.
17. Karimov I.A. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari. -T.- O'zbekiston- 2009.
18. Karimxodjaev A., Norboev T., Akramov S., Opit sozdaniya elektronnoy sredi obecheniya v NUUZ.// Informatsionnie texnologii v visshey obrazovanii. Mejdunarodniy nauchno-prakticheskiy jurnal. Tom 3.- №1. 2006. s.48-53;
19. Mojejko M.A. Kultura. Noveyshiy filosofskiy slovar: 3-e izd., is pravl. - M.: Knijniy Dom. 2003
20. Muxamedova Z. M, Paradigma gumanizatsii obrazovaniya -T.; 2004
21. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida" gi Qonuni. T., 1997
22. Ochiliev A. Globallashuv va mafkuraviy jarayonlar. - T.; Muharrir nashriyoti, 2009
23. Otamuratov S. Globallashuv va millat. -T.; YAngi asr avlodi, 2008.
24. Toffler, Elvin. Tretya volna.-M.: AST, 2004
25. Umarov B. Globallashuv ziddiyatlari. – T.: Ma'naviyat, 2006
26. Xantington S. Politicheskiy poryadok v menyayushixsya obshestvax.-M.:2004

QO'SHIMCHA ADAB IYOTLAR

1. Abdullatif qori Xoshimjon qori o'gli. Zalolatga ketmang! Xizbut-taxrir fitnasidan o'goh bo'ling.-T.: «Movarounnaxr», 2003.
2. Abduraxmonov A. Saodatga eltuvchi bilim. 1-2 kitob. -T.: «Movarounnaxr». 2003.
3. Azizxo'jaev A.A. CHin o'zbek ishi. -T.: «Akademiya», 2003.
4. Akramov S., A.Karimkhodjaev, G. van Zantvoort. E-resource management as part of E-learning environment- T.; 2009. s.5-20,
5. Belyaev M.I.Kontsepsiya ruskogo natsionalnoo gosudarstva. - M.,2006
6. Gritsanov A.A. V.fon-Gumboldt.// filosofskiy slovar: 3-e izd.- M.: Knijni'y Dom. 2003.
7. Iodl F. Istoriya etiki v novoy filosofii: Kant i etika v devyatnadsatom stoletii. Per.s nem. Librokom 2011.
8. Jo'raev N. Tarix falsafasining nazariy asoslari.- T.:Ma'naviyat, 2008.
9. Jurnal « Politicheskiy klass», № 9, sentyabr, 2006 y.
10. Mararitsa V.F.Sotsialno- filosofskiy analiz transformatsii sotsialnix sistem. Vestnik MGTU, T9, №1. 2006.
11. Osnovi` otkritogo obrazovaniya. Otv. Red. Soldatkin V.I.- T.1. Rossiyskiy gos. ins. otkritogo obrazovaniya.- M.: 2002

Internet saytlari

[www. ma'naviyat.uz](http://www.ma'naviyat.uz)
www.bilim.uz.
www.ziynet.uz – O'zbekiston ta'lim tizimi portal
www.edu.uz – O'zbekiston Oliy ta'lim muassasalari.
www.google.uz – O'zbekistonning axborotlarni izlab topish tizimi.
www.philosophy.ru.
<http://www.anthropology.ru>
<http://www.falsafa.dc.uz>.
<http://www.lib.ru/FILOSOF>.
<http://www.apn.ru/publications>

<http://www.keldysh.ru>

<http://www.trinitas.ru/rus/doc>